

Sista skriket bland

TEXT: JOHAN RAHM

BILD: MALIN LAGER

Vad är det sista skriket inom design av rullstolar? Och vad är mest i ropet i Afghanistan på rullstolsfronten? Om man ens kan tala om rullstolar när det inte finns ord för dem?

Det är frågor som man kanske inte så ofta ställer sig. Men det finns de som kan svara. Det finns de som ägnar hela sina yrkesverksamma liv åt rullstolsdesign.

David Constantine är en av dem. Han har nu hållit på i snart 20 år med olika slags rullstolar anpassade för mer än 30 utvecklingsländer. Och han har inga planer på att sluta. När jag träffar honom är han i Afghanistan några veckor för att hålla kurser med deltagare från bland annat Svenska Afghanistankommitténs RAD-program (se faktaruta).

– Målet är att höja människors livskvalité, säger han där vi sitter i skymningen i en av Kabuls vackraste trädgårdar med fri sikt upp mot bergen.

Det är det som driver honom. För om människor som behöver rullstolar inte har några rullstolar, då kommer de inte ut. Då blir de kvar hemma, osynliga. Bara om de kommer ut på gatorna och tar del i samhället kan en förändring ske. Och det är en förändring som de handikappade själva måste vara motor i.

Rullstol som rullstol, kan man tycka, så länge sitsen är mjuk, hjulen runda – men så enkelt är det inte.

– Något som känns bra att använda. Det är vad all design handlar om, slår David Constantine fast.

Först och främst måste rullstolen vara anpassad till landet där den ska tillverkas och användas. Specialdesignade rullstolar för sporter, de kan man glömma, de kostar minst 15 000

David Constantine har i 20 år arbetat med att anpassa rullstolar för mer än 30 utvecklingsländer.

kronor. För utvecklingsländer är det låga produktionskostnader och lokala material som gäller. Dessutom ska de vara av god kvalitet, säkra, lätta att underhålla och passa för olika användare. Det är en ekvation som inte alltid är helt enkel att få att gå ihop.

I Afghanistan är det rejält lerigt större delen av året och vägarna är gropiga. Därför är trehjuliga rullstolar

att föredra. Det vill säga ett relativt stort tredjehjul frampå som gör det möjligt att rulla sig upp ur hålen. Det krävs en stabil konstruktion i metall. Rullstolen för Afghanistan väger inte mycket. Den är bland det mest rationaliserade man kan hitta i fråga om konstruktion. Och tillverkningskostnaden är rimlig: cirka 700 kronor. David Constantine ser mycket nöjd ut.

Men det är inte fråga om masspro-

rullstolar

► RAD

- RAD står för *Rehabilitation of Afghans with Disabilities*.
- RAD-programmet tar sin utgångspunkt i arbetet för mänskliga rättigheter.
- I slutet av 2005 arbetade 378 personer inom SAKs RAD-program. 102 av dessa var kvinnor.
- Drygt 6 700 personer fick under förra året hjälp med ortopediska hjälpmedel såsom proteser, rullstolar, kryckor etc.
- 52 500 fick tillgång till sjukgymnastik under 2005.
- 4 050 personer deltog i RAD-programmets specialundervisning.

duktion och massdistribution av standardiserade rullstolar i Afghanistan. Det tycker inte David Constantine.

– Varje rullstol måste vara individuellt anpassad. Det är inte vettigt att dela ut rullstolar till höger och vänster som en del organisationer gör.

Det är som med medicin att få en rullstol på recept. Det finns särskilda formulär att fylla i för användaren där alla faktorer sedan vägs samman innan rullstolen sätts ihop. När den är färdig kan den ändå behöva justeras. Slutligen behöver användaren få träning i hur man använder den.

– Det ska vara rullstolsburna som står för den. Det är de som kan.

Det kan också vara en fördel om de som ritar rullstolar själva är rullstolsburna. Allt rullstolsutvecklande i respektive land sker i samarbete med lokala organisationer. På så vis sprids kompetensen från land till land.

Aron Dillu och Abdullah Munish från Tanzania jobbar tillsammans med David Constantine under besöket i Afghanistan. Det finns en poäng med att rullstolskonstruktörer själva kommer från utvecklingsländer.

Argument av typen ”det går inte, det är för fattigt i Afghanistan, det är för lerigt”, med mera, kan avfärdas

med att ”jo, det gick ju i Tanzania och det är ännu lerigare vid foten av Kilimanjaro.”

David Constantine reser jorden runt, men har sin bas på Motivation UK i Bristol. Det är en organisation som arbetar för att höja livskvaliteten för rörelsehindrade i låginkomstländer. Det gör man genom att förbättra den fysiska, sociala och ekonomiska situationen för handikappade människor. Målet är att möjliggöra ett fullt deltagande i samhället. Vilket är en mänsklig rättighet.

Det återstår en hel del att göra i Afghanistan. På dari finns det inte ens något ord för rullstol. Det närmaste min darilärare kommer är ”cykel”. Så sällan ser man dem att rullstolar är några slags konstiga cyklar. Därför kan det tyckas vara en god idé att snabbt få ut mängder med gratis rullstolar. Men det tycker inte David Constantine.

– Rullstolarna måste ha ett värde för att det ska kunna finnas en bärkraftig lokal produktion. Det skapas ingen marknad för rullstolar om de alltid är gratis som i Afghanistan och Kambodja. Då rycker man undan arbetstillfällena för handikappade som skulle kunna jobba i professionella rullstolsverkstäder.

David Constantine använder för övrigt själv rullstol. Hur det kommer sig glömde jag att fråga. Och om när han tror att man kommer sluta prata om cyklar och uppfinna ett ord för rullstol på dari. Det kommer nog av sig självt. För det är ju som att säga att en häst är synonymt med en ko. ■

Johan Rahm är utvecklingsarbetare för SAK i Afghanistans huvudstad Kabul.

Läs mer på www.motivation.org.uk